
REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E ARSIMIT
SPORTIT DHE RINISË
INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT

**KURRIKULA NË BAZË SHKOLLE NË ARSIMIN E MESËM TË
LARTË, KLASA 12**

**MODULI:
ALGJEBËR DHE KOMBINATORIKË E PËRPARUAR**

I. HYRJE

Matematika është një nga shtatë fushat e kurrikulës së arsimit të mesëm të lartë dhe përmban vetëm lëndën e matematikës. Matematika, duke qenë e rëndësishme **për të kuptuar shkencat, inxhinierinë, ekonominë, teknologjinë**, ndikon dukshëm edhe në zhvillimin e ardhshëm të vendit. Nëpërmjet zgjidhjes së problemave, zbulimit të ligjësi, modeleve matematike në botën që na rrethon, matematika kthehet edhe në burim kënaqësie për këdo që merret me të. Roli i matematikës në arsim pasqyron natyrën e dyanshme të saj: praktike dhe teorike, të lidhura ngushtë me njëra-tjetrën.

Në klasën e 12 lënda e matematikës është lëndë e detyruar dhe organizohet në matematikë bërthamë, e cila konceptohet mbi bazën e kuptimeve dhe shprehive *themelore* për përgatitjen e nxënësve, ndërsa matematika e avancuar përgatit nxënësit për studime *të mëtjeshme të avancuara*. Matematika, **përveç si lëndë shkollore** mund të ofrohet edhe si **modul kurrikular** për të gjithë nxënësit e apasionuar në matematikë *për të zgjeruar* më tej njohuritë e tyre në algjebër apo në elemente kombinatorikë të paplotësuar me kurrikulën e lëndës matematikë bërthamë apo matematikë e avancuar. Këtij qëllimi i shërben edhe moduli i mëposhtëm. Ky modul rekomandohet të zhvillohet në *kurrikulën me zgjedhje ose në kurrikulën me bazë shkolle* si një mundësi zgjedhje për nxënësit e klasës 12 *për të plotësuar më së miri nevojat dhe interesat e nxënësve*.

Njohuritë dhe aftësitë e planifikuara në këtë modul nuk do të përfshihen në programin orientues dhe testin e Maturës Shtetërore në lëndën e matematikës.

Bazuar në burimet e të nxënit, mësuesi planifikon ecurinë e zbatimit të këtij moduli sipas përzgjedhjes së rezultateve të të nxënit në tematikat përkatëse.

Elementet bazë të strukturës së modulit janë:

- **Titulli i modulit**
- **Përmbajtja e modulit** tregon fushën ku janë fokusuar veprimtaritë e nxënësve gjatë trajtimit të modulit.
- **Kohëzgjatja e modulit** tregon se në sa orë mësimore do të trajtohen veprimtaritë mësimore të të gjitha rezultateve të të nxënit.
- **Tabelat për secilën tematikë** të cilat përmbajnë rezultatet e të nxënit dhe konceptet kryesore të tematikës.
- **Kushtet e domosdoshme për realizimin e modulit** përmbajnë disa rekomandime të përgjithshme për organizimin, zbatimin e modulit, burimet e të nxënit dhe të mjeteve mësimore, të cilat janë të domosdoshme për zhvillimin e modulit.

II. MODULI: ALGJEBËR DHE KOMBINATORIKË E PËRPARUAR

II.1 Përmbajtja e modulit: Nëpërmjet këtij moduli nxënësi do të zgjerojë njohuritë e tij që lidhen me kuptimin intuitiv të limitit të funksionit, limitin e polinomit, format e pacaktuara apo rregullat e kalimit në limit. Gjithashtu do të trajtohen matricat, veprimet me matricat, llogaritja e përcaktorit apo edhe formulat e Kramerit. Moduli do të ketë edhe zgjerim të njohurive për elemente kombinatorike siç janë dispozicionet, përkëmbimet dhe kombinacionet.

II.2 Kohëzgjatja e modulit: Moduli “Algjebër dhe Kombinatorikë e përparuar” zhvillohet me 1 orë në javë dhe gjithsej në 34 orë mësimore vjetore. Moduli specifikon **me afërsi peshën** (orët e sugjeruara) për secilën tematikë. Shuma e orëve sugjeruese për secilën tematikë është e barabartë me sasinë e orëve vjetore. Megjithëse njohuritë përcaktohen për secilën tematikë, ato trajtohen të integruara dhe të lidhura me njëra – tjetrën. Sasia e orëve mësimore për secilën tematikë është rekomanduese. Përdoruesit e modulit duhet të respektojnë sasinë e orëve vjetore të modulit, ndërsa janë të lirë të ndryshojnë me 10% - 15% (shitesë ose pakësim) orët e rekomanduara për secilën tematikë.

Tabela 1: Orë të sugjeruara për çdo tematikë

	Algjebër		Kombinatorikë	Gjithsej orë
	Limiti	Matrica		
Klasa e dymbëdhjetë	13	13	8	34 orë

Tematika: Algebra dhe funksioni

Përshkrimi i tematikës

Nxënësi përdor njohuri për limitin, kuptimin intuitive, format e pacaktuara, rregullat e kalimit në limit. Nxënësi studion matricat, veprimet me matricat apo përcaktorët e matricave.

Rezultatet e të nxënit për kompetencat e matematikës

Zgjidhja problemore

Nxënësi: zbaton simbolet matematikore për të përshkruar situata praktike, duke përfshirë edhe limitin e funksionit apo matricat.

Arsyetimi dhe vërtetimi matematik

Nxënësi përdor logjikën, arsyetimin për të gjetur dhe gjykuar zgjidhjen e një problemi matematik; gjykon në vërtetësinë e një rezultati të dhënë, i cili mund të jetë gjetur me llogaritje, me zbatimin e formulave të njohura ose me përdorimin e teknologjisë; përdor kundërshebullin për të kundërshtuar një pohim ose fjali të jetës së përditshme.

Të menduarit dhe komunikimi matematik

Nxënësi shkëmben informacion nga formula, tabela dhe jep informacion me to.

Lidhja konceptuale

Nxënësi demonstron lidhjen ndërmjet koncepteve të algjebrës.

Modelimi matematik

Nxënësi krijon modele që përmbajnë konceptet kyçe për limitin dhe matricave.

Përdorimi i teknologjisë në matematikë

Nxënësi përdor teknologjinë për të analizuar, komunikuar dhe zbuluar informacion matematik rreth limitit dhe matricave.

Njohuritë për realizimin e kompetencave të fushës/lëndës

- **Limiti i funksionit**
- Kuptimi intuitiv i limitit.
- Limiti i funksionit në një pikë (e fundme ose e pafundme).
- Limiti i pafundmë dhe asimptota vertikale.
- Asimptota horizontale.
- Limiti i shumës dhe ndryshesës së dy funksioneve (pa vërtetim).
- Limiti i prodhimit të dy funksioneve, limiti i herësit (pa vërtetim).
- Format e pacaktuara: $0/0$, ∞ / ∞

Shkathësitë për realizimin e kompetencave të fushës/lëndës

Limiti i funksionit

Nxënësi:

- zotëron një kuptim intuitiv të limitit të funksionit nëpërmjet interpretimit gjeometrik dhe me tabelë: $(\lim_{x \rightarrow \pm\infty} f(x) = \pm\infty ;$
- $\lim_{x \rightarrow \pm\infty} f(x) = a ; \lim_{x \rightarrow 0} f(x) = a$
- gjen limitin e formave të pacaktuara (raste të thjeshta);
- gjen limitin (pa vërtetim) e polinomit dhe të funksionit racional në një pikë të bashkësisë së tij të përcaktimit dhe kur $x \rightarrow \pm\infty$;
- zbaton rregullat (të pranuar pa vërtetim) e kalimit në limit në raste të thjeshta (limiti i shumës, prodhimit, herësit të dy

, $0.\infty$, $\infty - \infty$

- Limitet e njëanshme.
- Vazhdueshmëria e funksioneve elementare (funksioni konstant, funksioni fuqi, funksioni eksponencial, funksioni logaritmik, funksionet trigonometrike).
- Rregulla e L'Hopital-it.

Vektorët dhe Matrica

- Kuptimi për matricën (katrore dhe drejtkëndëshe deri në rendin e tretw).
- Veprimet me matricat.
- Shumëzimi i një matrice me një numër.
- Shumëzimi i dy matricave të rendit të dytë (raste të thjeshta).
- Përcaktori.
- Përcaktori i rendit të dytë dhe të tretë.
- Vetitë e përcaktorëve.
- Sistem i ekuacioneve të fuqisë së parë me dy – tre të panjohura.
- Metoda e Kramerit.
- Prodhimi numerik i vektorëve në hapësirë.
- Vektorët pingulë ose bashkëvijorë.
- Ekuacioni kanonik i drejtëzës në hapësirë.

funksioneve që kanë limit).

- demonstroi kuptimin e limiteve të njëanshme;
- studion vazhdueshmërinë (pa vërtetim) të funksioneve elementare (funksioni konstant, funksioni fuqi, funksioni eksponencial, funksioni logaritmik, funksionet trigonometrike);
- zbaton rregullën e L'Hopital-it për njehsimin e limiteve të formave të pacaktuara.

Vektorët dhe Matrica

Nxënësi:

- përdor në zbatime të thjeshta, kuptimin e matricës katrore dhe drejtkëndëshe (deri në 3 përmasa);
- kryen veprime me matricat: mbledhje, shumëzim i matricës me një numër, shumëzim i dy matricave të rendit të dytë;
- llogarit përcaktorin e rendit të dytë dhe të tretë me mënyra të ndryshme;
- paraqet në formën e ekuacionit matricor një sistem me 2 ose 3 ekuacione lineare përkatësisht me 2 ose 3 të panjohura;
- zbaton formulat e Kramerit për të zgjidhur një sistem ekuacionesh lineare të thjeshtë;
- të gjejë prodhimin numerik të vektorëve në hapësirë;
- të dallojë nëse dy vektorë janë pingulë ose bashkëvijorë;
- shkruan ekuacionin kanonik të drejtëzës në hapësirë.

Zbatime të matematikës

Nxënësi:

- përdor burime të ndryshme informacioni në funksion të zgjidhjes së një situatë të nxëni apo kryerjes së një projekti kurrikular;
- njeh disa elemente nga historiku i matematikës që lidhen me përmbajtjen dhe i përdor për projekte kurrikulare;
- modelon matematikisht dhe zgjidh situata problemore jo të ndërlikuara, me ndihmën ose jo të teknologjisë, të simuluar nga jeta reale dhe me shembuj nga shkencat e tjera (duke përdorur konceptet dhe shprehjet e kësaj tematike për limitin dhe matricat).

Qëndrime dhe vlera

Nxënësi:

- paraqet dhe komunikon lirshëm mendimet e tij;

- është inovativ dhe prezanton idetë e reja të tij;
- demonstron kërshëri dhe kuriozitet për algjebren;
- organizon lidhjen konceptuale të njohurive;
- përdor imagjinatën dhe kreativitetin për zgjidhjen e problemeve;
- vetëvlerësohet, përdor mendimin kritik dhe kritikën konstruktive në situata të thjeshta;
- demonstron pavarësi në mendime dhe veprime;
- demonstron besim në forcat vetjake;
- respekton punën e kryer mirë dhe pranimin e opinionëve të tjera (madje edhe të kundërta) duke treguar tolerancë;

Tematika: Kombinatorikë

Përshkrimi i tematikës

Nxënësi në botën e sotme të mbushur me informacion, lexon, kupton dhe interpreton informacionin, në mënyrë që të marrë vendimet e duhura. Në këtë tematikë përfshihen elemente të kombinatorikës, përkëmbimet, dispozicionet dhe kombinacionet.

Rezultatet e të nxënit për kompetencat e fushës

Zgjidhja problemore

Nxënësi: analizon vrojtime dhe interpreton tabela dhe diagrame të gatshme; krijon tabela dhe diagrame që shprehin zgjidhjen e një situatë problemore.

Arsyetimi dhe vërtetimi matematik

Nxënësi zbaton rregullat bazë të statistikës dhe probabilitetit.

Të menduarit dhe komunikimi matematik

Nxënësi shkëmben informacion nga formula, grafikë, tabela, diagrame.

Lidhja konceptuale

Nxënësi bën lidhjen ndërmjet koncepteve e procedurave statistikore.

Modelimi matematik

Nxënësi përdor formulat, grafikët, tabelat për përshkrimin dhe zgjidhjen e problemeve të ndryshme në matematikë, në fushat e tjera dhe në jetën e përditshme.

Përdorimi i teknologjisë në matematikë

Nxënësi: përdor pajisjet e inputit, outputit, si: usb, cd, dvd, tastier, printer; përdor programet Word, Excel për të shkruar tekste, figura, tabela, grafikë.

Njohuritë për realizimin e kompetencave të fushës/lëndës

Elemente të njehsimit kombinator

- Parimi i mbledhjes dhe parimi i shumëzimit.

Shkathësitë për realizimin e kompetencave të fushës/lëndës

Elemente të njehsimit kombinator

Nxënësi:

<ul style="list-style-type: none"> - Përkëmbimet; dispozicionet, kombinacionet. - Përdorimi i njohurive kombinatorike në gjetjen e probabilitetit. 	<ul style="list-style-type: none"> - përdor parimet e numërimit: mbledhja dhe shumëzimi; - përdor <i>pemën</i> si metodë për të ilustruar parimin e shumëzimit dhe të mbledhjes; - llogarit numrin e dispozicioneve (përfshirë përkëmbimet) me k-elemente nga bashkësia me n- elemente; - llogarit numrin e kombinacioneve me k- elemente nga bashkësia me n-elemente. - përdor vetitë e koeficientëve binominale C_n^k me C_n^{n-k} në raste të thjeshta.
--	---

Qëndrime dhe vlera

Nxënësi:

- është inovativ dhe prezanton idetë e reja të tij;
- demonstron kërkshëri dhe kuriozitet për përdorimin e statistikës në analizën e dukurive nga jeta reale;
- demonstron shpirtin e objektivitetit dhe të paanësisë;
- demonstron pavarësi në mendime dhe veprime;
- demonstron besim në forcat vetjake;
- beson në përdorimin e teknologjisë për përpunimin e informacionit;
- respekton punën e kryer mirë dhe pranimin e opinioneve të tjera (madje edhe të kundërta) duke treguar tolerancë;
- demonstron vullnet në arritjen e rezultateve;
- respekton përpjekjet personale dhe ato në grup.

III. KUSHTET E DOMOSDOSHME PËR REALIZIMIN E MODULIT

Për realizimin e modulit, mësuesit duhet të përdorin, sa më shumë të jetë e mundur, diskutimet, debatet, punën në grupe, veprimtaritë konkrete, projektet, konkurset. Kjo formë mësimdhënieje i ndihmon nxënësit t'i përshtatin lehtësisht njohuritë në praktikë.

Realizimi i mësimin **ka rëndësi parësore** për arritjen e rezultateve të parashikuara të të nxënit. Për këtë sugjerohet që mësuesi të planifikojë mësimin, duke mbajtur parasysh rezultatet e të nxënit të parashikuara në programin e modulit, si dhe të trajtojë termat dhe konceptet kryesore duke i vënë theksin te zbatimi në praktikë i tyre. Mësuesi përdor materiale të ndryshme (shënime, fotokopje, literaturë ndihmëse etj.) për arritjen e rezultateve të të nxënit të këtij moduli.

Mësuesi për realizimin e modulit duhet të pozicionohet më tepër në rolin e moderatorit, se sa të mësuesit tradicional. Nëse moduli **zgjidhet nga nxënëit për t'u zhvilluar në kurrikulën me zgjedhje**, vlerësimi kryhet me të njëjtat procedura si lëndët e tjera. Vlerësimi i përmbajtjes lidhet me zotërimin e njohurive dhe demonstrimin e aftësive matematikore nëpërmjet treguesve të besueshëm për progresin e tyre (*p.sh., vetëvlerësimi, intervistë me një listë treguesish, vëzhgim me një listë të plotë treguesish, portofol, prezantim me gojë ose me shkrim, projekt kurrikular, test përmbledhës etj.*). Nëse **moduli zgjidhet nga nxënësit për t'u zhvilluar në kurrikulën në bazë shkolle** vlerësimi bazohet vetëm te shlyerja e modulit. (pra është pa notë).